

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Цанка Попзлатева, ФНПП, СУ „Св. Климент Охридски“

относно дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ на **Петър Вълков, редовен докторант** по Професионално направление 3.2 Психология, Научна специалност 05.06.14 Медицинска /клинична/ психология, към катедра Социална, трудова и педагогическа психология“, СУ „Св. Климент Охридски“, на тема: **„Личностни детерминанти и роля на семейната среда за формиране на зависимост към психоактивни вещества“**

Дисертационният труд на Петър Вълчев е разработен в областта на сложната проблематика за същността и детерминантите на психичните разстройства. Основният изследователски въпрос е насочен към мултифакторната обусловеност на зависимостта от психоактивни вещества, като на преден план са изведени психо-социалните рискови/защитни фактори и перспективата за техния контрол чрез своевременна идентификация, диференциална диагностика, превенция, обучителни програми и нови стратегии в традиционната терапевтична и социална практика. Наблюдаваните тенденции за повишена честотност на клинично изразената степен на зависимост към вещества/поведение сред населението в световен мащаб, подчертано негативните личностни, социални, образователни, икономически последствия, както и ограниченият капацитет на медикаментозното лечение, определят по един категоричен начин актуалността на предложеното теоретично-експериментално изследване.

В структурно отношение, дисертацията е изградена от 5 основни глави, увод, заключение, библиография, с общ обем от 230 с., допълнен от 3 приложения. Убедителна част от цитираните в текста и библиографията 243 източника, на български, руски, английски и немски език, са

публикувани през последните 10-15 години и отразяват съвременни научните постижения по проблематиката.

Теоретичната постановка предлага многоаспектен сравнителен анализ на съществуващите концепти и модели за зависимостта към различни вещества/поведения, симптоматиката на психичното разстройство, диференциално-диагностичните критерии, традиционни и съвременни класификационните системи, фактори и др. На базата на широка дискусия са систематизирани аргументите за интерпретация на зависимостта като заучено, дезадаптивно поведение, което се появява чрез сложен комплекс от физиологични, когнитивни и поведенчески феномени. Очертани са предимствата и перспективите на биопсихосоциалния/ поведенчески модел, в рамките на който личностните и социалните фактори за формиране, поддържане и справяне със зависимостта имат особена тежест.

Логично и в пряка кореспонденция със заявената тема, 4-та глава на дисертационния труд поставя за обсъждане рисковите психологически и социални фактори за формиране на зависимост. Един от главните акценти е върху обяснителните модели на сложните интеракции между тревожността и депресията, разглеждани като негативни емоции и като маладаптивни черти на личността, и психичното разстройство, свързано със зависимост от употребата на вещества. Като приносен момент оценявам системния начин на представяне на модела за коморбидност на психичните разстройства, както и аргументираните препратки към неговото подценяване в превантивните, диагностичните и терапевтични дейности, което силно намалява тяхната ефективност. В контекста на вероятността за формиране на зависимост към вещества тук е обсъден рисковият и протекционният заряд на редица екологични и семейни фактори, както и на тяхното

възможно взаимодействие. Съществен момент е разгърнатата теза за протекционната сила на духовните фактори спрямо формирането на клинична зависимост към употреба на психоактивни вещества. Тази теза е подкрепена с резултати от съществуващи научни изследвания и високо оценена от докторанта, който я включва във фокуса на собственото емпирично проучване.

Логически добре структурираните теоретични анализи и обобщения очертават основните параметри на експерименталното изследване. Дефинираните предмет, цел, хипотези и задачи декомпозират основните стъпки в реализацията на изследователския замисъл, спрямо които е направен адекватен избор на организационните методи, контингент, психологически инструментариум и статистически стратегии за анализ на фактологията. По мое мнение, тази част на разработката се нуждае от по-ясно диференциране на независимите и зависимите променливи на конкретното изследване, което в голяма степен би улеснило последващия анализ на резултатите и интерпретация на изведените закономерности.

Резултатите от емпиричното проучване са представени коректно, с добро графично и таблично онагледяване. Тяхната дискусия следва логиката на издигнатите хипотези. Направените изводи се базират на количествени и качествени анализи на емпиричните факти, но те са подкрепени и от допълнителни аргументи, изведени чрез детайлизиран анализ на два случая на разстройства, свързани с употреба на вещества. Определен интерес представлява предложеният съпоставителен анализ на собствените резултати с тези от подобно, паралелно провеждащо се в България проучване.

В заключение считам, че Петър Вълков е извършил задълбочено теоретично-емпирично изследване върху психо-социалните детерминанти

на психичните разстройства, свързани с употребата на вещества. Резултатите аргументират сложни, но закономерни интеракции между клиничната степен на зависимост от психоактивни вещества и афективните разстройства. Изследването проявява, че в период на ремисия честотата на депресивни и тревожни разстройства е много висока, което силно повишава вероятността за рецидив. Находките на дисертационния труд в тази посока носят сериозен потенциал за ефективни промени в традиционната практика на диференциалната диагностика, стратегиите за превенцията и терапия на зависимостта от вещества.

Всичко това ми дава основание да изразя с професионална увереност своята позитивна оценка за дисертационния труд на Петър Вълчев и да приканя уважаваните от мен членове на Научното жури и членове на Факултетния съвет да подкрепят присъждането на образователната и научна степен "Доктор" по Професионално направление 3.2 Психология, Научна специалност 05.06.14 Медицинска /клинична/ психология.

Проф. д-р Цанка Попзлатева

04.01.2015